

JUSTIȚIA MILITARĂ AUSTRIACĂ ȘI PEDEPSELE CE SE APLICAU SOLDAȚILOR ÎN CADRUL REGIMENTELOR DE GRĂNICERI*

Încă de la înființarea lor, regimentele grănicerești ca organizații de suprastructură pur feudale menite să apere baza care le-a creat, au pus stăpînire în zona militarizată și subordonată lor, pe întreaga viață economică, politică, socială și religioasă. Era firesc, în acest context, să se creeze și o suprațenie din punct de vedere juridic și astfel ia naștere justiția militar-grănicerească, cu o aparatură minuțios organizată cu scopul de a ține sub ascultare populația din zona militarizată.

Militarizarea provinciilor de graniță nu s-a făcut de bună voie și în acest caz autoritățile organizatorice au folosit forme de constringere care au creat mari nemulțumiri și în acest caz în loc să se reducă abuzurile stăpînirii, s-a introdus justiția militară care avea la bază o gamă variată de legi menite să „convingă” populația destinată militarizării:

Ca și în celelalte domenii care vizau zona militarizată și în domeniul justiției au fost emise o serie de norme care se sprijineau în permanență pe ideea că în orice timp, fie pace, fie război, în graniță se aplicau normele de judecată de război și pentru a se putea aplica grabnic și cu multă operativitate articolele de lege, s-a creat o rețea de organisme menite să „cîntărească” abaterile săvîrșite de soldații grăniceri sau de populația din graniță, indiferent dacă aceasta era militarizată sau nu, ori dacă era bărbat sau femeie, copil sau bătrîn și în acest caz legea era egală pentru toți supușii.

Organele de judecată erau ierarhic organizate, ele pornind de la companie unde raportul săptămînal constituia prima formă de judecată. Urmau apoi organele judecătorești organizate pe trei instanțe, din prima făcînd parte tribunalele de regiment, magistratele comunităților militare de țară din Agram, Timișoara și Sibiu, apoi urma instanța a doua din care făcea parte tribunalul militar de apelație și în sfîrșit din instanța a treia de judecată făcea parte Ministerul de Război, respectiv Senatul suprem de justiție.¹

---

* Prezentul material face parte dintr-o lucrare în curs de apariție în Editura militară.

¹ *Die K. K. Militär-Grenze und ihre Verwaltung von Iosef Hostinek*, Wien 1861, Vol. 1, p. 70 (în continuare Hostinek).

Luată sub aspectul ei general, justiția grănicerească avea două laturi bine distincte ce urmăreau soluționarea cazurilor de judecată primul limitându-se la împăcarea părților iar al doilea la drastica pedepsire a celor vinovați.

În ceea ce privește împăcarea părților, normele emise consemnau că: „prima datorie a soldaților precum și a celorlalți locuitori, ca supuși credincioși ai țării, este să se străduiască din toate puterile la promovarea serviciului nostru și la siguranța patriei, apoi să evite orice neînțelegere, ceartă și neunire între dinșii, deci să domnească între ei prietenia și buna înțelegere necesară între vecini”².

Am văzut mai înainte că în cadrul companiei grănicerești se organiza prima instanță de judecată în competența ei intrând cazurile ce echivalau cu valoarea de 6 florini și cu pedepsirea celui vinovat cu bătaia până la 25 de lovituri.

Procedura de judecată era simplă, ea făcându-se public la raportul companiei unde comandantul acesteia expunea cazul de abatere săvârșit precum și sentința aplicată funcție de dreptul ce îl avea.

Pentru fiecare caz în parte comandantul de companie era obligat să întocmească un proces verbal care să stea la dispoziția organelor superioare în cazul în care una din părți făcea recurs. Pe lângă acesta, la companie, se mai găseau o serie de registre în care se înserau plîngerile grănicerilor, cazurile de judecată precum și măsurile luate de comandantul de companie la sesiunea de raport. Pentru a ne da seama de întreaga gamă birocratică ce era la companie vom enumera toate formularele ce existau, pe această linie, și conținutul sumar al acestora:³

Formular A. pentru protocolul de raport al comandanților de stațiune care cuprindea: Numele, prenumele și numărul de casă a celui care acuză și a celui acuzat; Conținutul rugăminții sau plîngerii, denumirea abaterii de care este tras la răspundere cel acuzat; Numele, prenumele și numărul de casă a martorilor și Observații.

Formular B. pentru protocolul sesiunii de raport al companiei cuprindea: Numărul curent; Numele, prenumele și numărul casei celui care acuză și a celui acuzat; Conținutul rugăminții sau a plîngerii, denumirea abaterii de care este tras la răspundere acuzatul; Prenumele, numele și numărul de casă al martorilor și Dispozițiile luate referitor la acele cazuri care n-au putut fi discutate din cauza neprezentării uneia din părți.

Formular C. pentru protocolul sesiunii de raport al companiei care cuprindea: Numărul curent; Numele, prenumele și numărul de casă a celui care acuză și a celui acuzat; Conținutul cererii sau plîngerii, denumirea abaterii sau faptei de care este tras la răspundere acuzatul; Declarațiile interesatilor și mărturia sau apărarea acuzatului; Declarațiile martorilor; Comunicarea motivată a ofițerului administrației de graniță; Hotărîrea sesiunii cu întregirea eventualelor păreri diferite ale membrilor

² Carol Göllner — *Regimentele grănicerești din Transilvania 1764—1851*, Editura militară, București, 1973, p. 86.

³ *Hostinec*, vol. 2 Anexe.

îndulcească viața celor supuși stăpînindu-le astfel setea de revoltă. Așa se explică deseale reforme care au loc mai în toate domeniile activității militare în graniță, lucru mai bine prins în schimbările care au loc în legea fundamentală a grănicerilor, lege menită să călăuzească întreaga viață în teritoriul militarizat și ale cărei paragrafe s-au modificat atît în funcție de dezvoltarea societății, cît și în funcție de gradul și intensitatea la care au ajuns nemulțumirile grănicerilor față de aceasta.

Sesiunile de raport ale companiilor au devenit scaunul de judecată al grănicerilor din teritoriul subunității respective, aici ascultîndu-se plîngerile și tot aici executîndu-se și sentințele ce trebuiau să aibă un caracter educativ și pentru restul grănicerilor predispuși a-și manifesta nemulțumirea.

Amintim că aceste sesiuni de raport aveau loc duminica după terminarea slujbei religioase și de aici putem trage concluzia asupra stării de spirit a grănicerilor care trebuiau să asculte gemetele celui pedepsit cu bătaia, execuții de care nu erau scutite nici femeile sau copiii aplicîndu-li-se și acestora rescriptul de război după care erau judecați soldații aflați sub armă⁴.

Cauzele mai mari precum și a celor de recurs de la companii se judecau la regiment, care avea deja un organ judecătoresc aparte constituit în organica sa. Aici se judecau toate persoanele care săvîrșeau abateri de la gradul de căpitan în jos.

În cazurile ce se judecau la regiment comandantul de companie avea misiunea să execute primele cercetări, să țină în stare de detenție pe cel vinovat (nu mai mult de trei zile) și să trimită pe cei vinovați și martorii necesari în fața completului de judecată.

La regiment completul de judecată era format, după caz, din 7 sau 14 persoane după cum urmează: un căpitan, un locotenent, un sublocotenent, un sergent, un caporal, un fruntaș și un soldat. În cazul în care completul de judecată era format din 14 persoane, numărul celor de mai sus se dubla.

Tribunalul de regiment se subordona direct comandantului de regiment care era ajutat de auditori, un fel de avocați militari, a căror număr era variabil de la regiment la regiment. Pentru regimentul grăniceresc din Caransebeș numărul auditorilor s-a stabilit la trei⁵.

Trimiterea soldaților grăniceri în fața tribunalului militar de regiment constituia un fapt rușinos ce aducea acestora de a mai purta decorații sau insemne militare⁶, iar gradaților judecați li se ridica dreptul de a mai purta gradele militare⁷.

⁴ Erörterungen der Grundgesetze für die Karlstädter, Warasdiner Banat-slawonische und Banatische Militär Gränze von Mathias Stopfer, Wien, 1831, paragraful 62.

⁵ *Hostinec*, vol. 1, p. 75.

⁶ Filiala Arhivelor Statului Caransebeș Fond regiment de graniță româno-bănățean Regiment Act. B. N. 48/1872 (în continuare F. A. S. Csebeș).

⁷ F. A. S. Csebeș. Regiment Act B. N. 103/19. 06. 1872.

sesiunii; Data executării hotărîrii sesiunii și Observații. Acest registru se întocmea anual începînd cu numărul curent 1 și cu data de ținare a fiecărei ședințe săptămînale de raport, iar la rubrica observații se trecea avizul medicului în urma vizitei medicale în cazul cînd se aplica celui vinovat o pedeapsă corporală.

Formular D. pentru protocolul de companie care cuprindea: Numărul curent; Numele, prenumele și numărul de casă a celor două părți; Obiectul neînțelegerii; Comparația încheiată și Observații.

Formular E. pentru protocolul general penal care cuprinde: Numărul curent; Numele, prenumele, numărul de casă și rangul pedepsitului; Cauzele pedepsei date; Pedeapsa care a fost dată; De cine a fost dată pedeapsa cu referire la ordinul corespunzător regimentului sau la hotărîrea sesiunii de raport.

Formular F. cu lista de anunț despre abaterile referitoare la siguranța proprietății forestiere, descoperite de personalul forestier (paznici, funcționari, pădurari) în data de... și rapoartele comandantului de companie sau magistratului, formular ce cuprindea următoarele rubrici: Numărul curent; Numele, prenumele, clasa socială, ocupația și domiciliul acuzatului; Denumirea abaterii de care este acuzată persoana învinuită; Timpul (data și ora) și locul unde a avut loc abaterea; Cine a descoperit pe acuzat, dacă acesta a fost prins asupra faptului sau dacă este din alte motive, care sînt martorii; Mărimea pagubei rezultate; A cîtea oară acuzatul a comis abaterea forestieră; Observații.

Formular G. „Registru penal despre abaterile referitoare la siguranța proprietății forestiere discutate la comandamentul companiei sau la magistratele comunităților militare“ care cuprindea: Numărul curent; Numele, prenumele, vîrsta, clasa socială, ocupația și domiciliul acuzatului; Numele, prenumele, vîrsta, clasa socială, ocupația și domiciliul persoanelor care acuză, celor păgubiți sau care denumesc acuzatul; Denumirea abaterii de care este învinuit acuzatul; Înregistrarea exactă a martorilor care au depus mărturie contra sau pentru acuzat; Denumirea aceluia care este considerat dovedit de către comandantul de companie sau de magistrat; Conținutul hotărîrii luate de regiment, batalion sau magistrat; Despăgubirea rezultată din hotărîrea luată; Observații.

Mulțimea de formulare ce trebuiau întocmite în cazul săvîrșirii unor abateri scoate în evidență nu numai caracterul birocratic al orînduirii, ci și faptul că în spatele acestor abateri stau nemulțumirile maselor asupra care sub orice formă își manifestă această stare, încercînd să smulgă legal sau ilegal anumite drepturi, fie ele cît de mici, pentru a îndulci puțin viața lor de toate zilele.

Analizate clasele opuse la cei doi poli constatăm că în intervalul dintre acestea au fost montate o serie de instituții menite să păstreze, chiar și forțat, un echilibru, atît de necesar pentru ca baza să ființeze mai departe. Și sigur că atunci cînd instituțiile intermediare deveneau nepuțințioase în rezolvarea unor litigii ajunse la apogeu, aveau loc conflicte armate sau dacă stăpînirea era mai prevăzătoare aplană posibilitatea acestora prin cîteva reforme care pentru un timp oarecare aveau menirea să

Procedura era în cele mai dese cazuri orală iar la nevoie ea putea fi și scrisă⁸.

Stabilirea sentinței se făcea pe bază de vot deschis și în acest caz în situația când completul de judecată nu vota sentința în unanimitate, se lua în considerare sentința ce deținea majoritatea voturilor, iar în cazul în care părerile sînt împărțite în două obținînd un număr egal de voturi, atunci avea dreptul la vot și președintele completului de judecată⁹.

De executarea sentinței acordate se îngrijea comandantul companiei sau al regimentului.

Avîndu-se în vedere faptul că organele de justiție superioare regimentului ies din cadrul teritorial al regimentului caransebeșan, nu ne vom ocupa de descrierea lor mulțumindu-ne doar cu enumerarea făcută la început.

Numărul mare de instanțe judecătorești pe teritoriul militarizat a atras după sine o gamă multiplă și variată de pedepse în care leitmotivul îl vor avea pedepsele corporale pe care se vor broda și celelalte și care în ansamblu dau coloratura reală a cadrului juridic grăniceresc.

Scara evolutivă a pedepselor analizată de sus în jos creează adevărata față a stării de fapt prin care se menținea disciplina în teritoriul militarizat.

Pedepsele se aplicau public pentru a atrage tuturor atenția că stăpînirea nu iartă nimic atunci cînd este vorba de știrbirea integrității sau a autorității imperiului, dar caută căi mediatoare, de împăcare atunci cînd era vorba de dreptatea celor asupriți.

Pedeapsa capitală ce se aplica în graniță era pedeapsa cu moartea, ea executîndu-se, atît în timp de pace cît și în timp de război, prin sabie, pînă în anul 1813, ca apoi aceasta să se execute prin spînzurarea sau împușcarea celui vinovat.

Legiuitorul a diferențiat procedura de execuție la moarte împărțind cazurile de condamnare la moarte prin spînzurare atunci cînd se comitea trădarea supremă, crimă, incendiu, furt, folosirea unor acte de credit, dezertarea și răspîndirea unor trupe prin subordonare ilegală, iar prin împușcare atunci cînd avea loc rănirea subordonaților, neliniștea sau crearea de panică, încălcarea regulilor de carantină și evadarea prin cordonul de graniță cînd acesta era închis din cauza molimei de ciumă.

Pedepsele capitale se aplicau după cum am văzut atunci cînd se săvîrșeau abateri destul de grave care, în general, aduceau prejudicii atît comunităților grănicerești dar și stăpînirii.

La pedeapsa capitală se adaugă și altele a căror gravitate era tot atît de mare încît cel condamnat prefera moartea în schimbul aplicării altor pedepse care se sfîrșeau tot cu moartea în urma unor chinuri la care era supus cel condamnat.

⁸ Valeriu Sotropa — *Districtul grăniceresc năsăudean*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 243.

⁹ *Die K. K. Militärgrenze und deren Grundgesetze. Eine kulturhistorische Skizze verfasst, zusammengestellt und erläutert von Leopold Martin Krainz*, Wien, 1866, p. 79.

Din gama de pedepse ce se acordau grănicerilor amintim: bastonada, alergarea prin culuar de nuiete, munca la sapă, munca în public, arestul la domiciliu, arestul în închisoare, alungarea din localitate sau district, alungarea (expulzarea) din țară, degradarea și luarea demnității.

Pentru a înțelege mai bine esența acestor pedepse ne vom ocupa în continuare de descrierea lor precum și de modul cum erau acestea aplicate grănicerilor care cădeau în abateri.

Bastonada nu era altceva decît bătaia cu bastonul sau cu bățul a celui vinovat ea fiind, de la caz la caz, de la 5 pînă la 100 de lovituri. Și în cadrul regimentului caransebeșan pedeapsa cu bătaia se aplica cu îndestulare făcîndu-se chiar abuzuri și în acest sens amintim doar două cazuri din cele multe găsite printre documentele vremii, în care se critica pedeapsa prea aspră aplicată unor grăniceri care au fost pedepsiți pe nedrept cu 25 de lovituri.¹⁰ Faptul că mai toți comandanții aplicau bătaia fără cruțare duce la îngrijorarea eșaloanelor superioare care trimit comisiile pe teritoriul grăniceresc pentru a verifica protocoalele sesiunilor de raport pentru a constata pedepsele aplicate, confruntînd registrele cu interogarea grănicerilor pedepsiți, atrăgîndu-se în final atenția tuturor comandanților de companii asupra abuzurilor de a aplica pedeapsa cu bătaia¹¹.

Alergarea prin nuiete constituia o formă colectivă de aplicarea pedepsei și ea consta în formarea a două rinduri de soldați puse față în față, ce aveau cîte un băț. Prin acest culuar trebuia să treacă dezbrăcat grănicerul pedepsit ce era lovit cu bețele de către grăniceri. Numărul soldaților dotați cu nuiete era variabil el neputînd însă depăși cifra de 300. Trecerea condamnatului prin acest culuar se făcea de mai multe ori, fără a se depăși însă 10 treceri. Amintim că trecerea condamnatului prin șirul soldaților și lovirea acestuia era supravegheată de comandantul destinat cu execuția și în cazul cînd acesta constata o clemență din partea vreunui soldat din șir, ordona ca acesta să treacă și el după cel condamnat ca să învețe cum trebuie să lovească.

Pedeapsa cu bătaia cu nuiete nu se aplica femeilor socotindu-se prea înjositoare dezbrăcarea acestora în fața soldaților și lovirea lor cu nuiete.

Și în cadrul regimentului caransebeșan se aplica această pedeapsă cu multă ușurință. Este cunoscut cazul soldaților Florea Sitaru și Gherman Gugu din compania Dalboșeț care au fost pedepsiți să fugă de opt ori printr-o uliță de 300 de soldați¹².

În amintirea bătrînilor a rămas sub formă de legendă pedepsirea soldaților grăniceri în Caransebeș, locul de execuție fiind strada principală (actuala stradă 30 Decembrie) de la biserica catolică pînă la poarta regimentului, stradă pe care se făcea culuarul de soldați dotați cu nuiete cu care aplicau sancțiunea. Se zice că, în general, soldații cărora li se aplicau asemenea pedepse nu rezistau să treacă pînă la capăt, ei căzînd cam

¹⁰ F. A. S. Csebeș. Cp. Dalboșeț Act 901/18. 07. 1843.

¹¹ F. A. S. Csebeș. Cp. Dalboșeț Act 893/1833.

¹² F. A. S. Csebeș. Cp. Dalboșeț Act 241/1829.

pe la jumătate de unde erau luați pe brațe de prieteni, mame sau soțiile acestora care se îndeletniceau cu scoaterea de sub pielea sîngerîndă, a așchiilor din bețele cu care au fost loviți, ca apoi, într-o stare de leșin, să fie transportați la infirmeria companiei sau spitalul regimentului pentru îngrijire¹³.

Urmează apoi pedepse prin muncă, lucru ce dovedește că într-o astfel de orînduire împărțită în stăpîni și supuși, munca nu se ridică la rangul de cinste, ea fiind încredințată în exclusivitate celor din urmă precum și a celor pedepsiți să o execute.

Munca la sapă se referea în mod deosebit la săparea șanțurilor cetăților și menținerea lor, precum și a altor munci de sapă pentru nevoi de construcții de clădiri, cit și pentru construirea sau întreținerea drumurilor.

O altă pedeapsă ce se aplica grănicerilor o constituia munca în public și aceasta se aplica mai des acelor soldați care trăiau în comunități, numărul zilelor de muncă neputînd însă să depășească un an de zile.

Arestul la domiciliu se referea la interdicția de a ieși din casă sau de a primi vizitatori, pe cînd arestul în închisoare se referea la privarea de libertate prin schimbarea domiciliului cu încăperi amenajate în cadrul subunității (arest și carceră) sau construcții special amenajate la sediul regimentului (închisori).

Arestul constituia o formă de pedepsire ce stătea la îndemîna comandanților care regulamentar sau în mod abuziv pedepseau pe soldați pentru diverse abateri. Astfel soldatul Busuioc Mihail din Luncavița a fost pedepsit cu 14 zile de carceră pentru neglijență în serviciu, nespecificîndu-se natura acestei neglijențe.¹⁴ La această știre se alătură și cazul a 4 grăniceri din Sopotul Vechi, trimiși la arestul companiei pentru că nu și-au pavat curtea în termenul ce le-a fost fixat¹⁵.

O altă formă de pedepsire a soldaților grăniceri a fost aceea de a face serviciul de noapte în cadrul comunei, cum este cazul grănicerilor Nicolae Fironda, Isac Preda, Simion Bistriean și Anton Mălăeru din comuna Măru¹⁶, sau a privării celui vinovat de libertate prin șederea pe timpul nopții, pe un timp limitat, la garda comunală¹⁷.

Pe lîngă pedepsele mai sus analizate, grănicerilor le erau date o serie de amenzi pentru neîndeplinirea unor atribuțiuni de serviciu militar. Ne stau la îndemîna o serie de documente, printre care acela prin care se ordonă ca grănicerii Suciuc Ion, Duca Gheorghe, Ștefan Turnea, Trandafir Matei și Atanasie Pîrvu să fie amendați pentru faptul că la un control executat, arma lor din dotare a fost găsită murdară¹⁸.

La toate pedepsele amintite pînă aici se mai adaugă și altele cum ar fi cele bisericești, aplicate de preoți prin refuzul de împărtășanie, cunu-

¹³ Informație primită în anul 1969 de la octogenarul Pavel Jumanca.

¹⁴ F. A. S. Csebeș. Regiment Act 309/17. 07. 1870.

¹⁵ F. A. S. Csebeș. Cp. Dalboșeț Act 862/24. 06. 1833.

¹⁶ F. A. S. Csebeș. Cp. Ohaba Act V. 71/12. 01. 1871.

¹⁷ F. A. S. Csebeș. Cp. Dalboșeț Act 139/25. 06. 1847.

¹⁸ F. A. S. Csebeș. Cp. Caransebeș Act 279/1870; U. 292/1870.

nie, botez, precum și alte pedepse ca numirea în serviciu și altele care nu erau inserate în regulamente și instrucțiuni dar care se aplicau după bunul plac al comandanților.

Sechestrarea averii familiilor grănicerilor nu constituia o pedeapsă ce se acorda acestora deoarece averea sau vitele grănicerilor forma „fundus instructus“ al gospodăriei grănicerești și ca atare nu puteau fi urmărite pentru o datorie a unui membru al familiei grănicerești. În acest caz dacă un grănicer debitor nu avea avere personală care ar fi putut fi sechestrată, atunci cel vinovat era obligat să muncească recuperând astfel paguba pe care a făcut-o¹⁹.

O statistică publicată de o autoritate a Casei habsburgice ne relatează că tribunalele regimentelor din granița bănățeană, în anul 1819, au judecat 541 de cazuri din care 36 au fost achitate, 26 în instanță, 337 au fost pedepsite din care 4 cu moartea²⁰.

Numărul mare al pedepselor acordate nu trebuie analizat prin o stare morală și educativă slabă a populației, ci atât gravitatea abaterilor cât și numărul lor mare trebuie înțeles prin nemulțumirea grănicerilor cu regimul militar, fapt ce-i duce la dezertare și nesupunere. Acest lucru este constatat de însăși reprezentanții Casei aulice care subliniază cu multă claritate că: „se amintește că severitatea serviciului militar semnaleză multe abateri de la regulament, ceea ce în viața civilă nu este cazul și nu pot fi pedepsiți“²¹.

Toate acestea ne duc la părerea că „libertățile“ acordate grănicerilor erau foarte formale și ele nu se aplicau în totalitatea lor, fapt ce explică necesitatea de a se crea un cod de pedepse care să reglementeze raportul dintre stăpîni și supuși.

Dacă lucrurile ar fi mers atât de bine, iar grănicerii s-ar fi bucurat din plin de binefacerile date de împărat, de ce a fost necesar să se emită și să se aplice asemenea pedepse?

Se vede destul de clar că orînduirea grănicerească a fost formată și menținută forțat, iar pentru cîștigarea libertăților promise grănicerii erau nevoiți să-și caute dreptatea așa cum o vedeau ei, de la cele mai mici forme de manifestare a nemulțumirilor pînă la adoptarea celor mai avansate forme.

Iată explicația cea mai concludentă care motivează pe deoparte teama autorităților militare față de supușii grăniceri, iar pe de altă parte faptul că această formă de organizare militară sprijinită pe fundamentul unor relații pur feudale, a luat măsurile cele mai drastice pentru menținerea unei discipline, sau mai bine zis de supunere totală a soldatului grănicer, care îmbibat de „binefacerile“ și „drepturile“ acordate, a devenit o mașină mînată de autoritatea militară după bunul plac al acesteia.

¹⁹ F. A. S. Csebeș. Cp. Prigor Act 2177/02. 12. 1846.

²⁰ *Statistic der Militärgränze des österreichischen Kaiserthums — Ein Versuch von Carl Bernh Edlen von Hietzinger*, Wien, 1817, vol. 2, p. 401 (în continuare *Hietzinger*).

²¹ *Hietzinger*, vol. 2, p. 402.

Așa se explică faptul că în graniță se aplică în permanență legile de război. Așa se explică faptul că regimentele grănicerești, începînd de la companie, erau împinzite de organe judecătorești care aplicau fără întirziere legea ce era menită să aducă soldații la subordonare totală. Și tot așa se explică și faptul că pedepsele ce se aplicau grănicerilor în toată gama lor, pentru cele mai mici abateri, erau aplicate public cu scop de intimidare și aducere la tăcere a celor ce ar mai încerca, sub vreo formă sau alta, să-și manifeste nemulțumirea față de viața de ostaș.

Este cunoscut de altfel că mai toată populația din cordonul grăniceresc, de la Marea Adriatică și pînă în Bucovina, nu au fost de acord cu militarizarea și pentru că nici colonizarea cu populație simpatizantă Austriei nu a dat rezultatele scontate, autoritățile au fost nevoite să se mulțumească cu militarizarea populației autohtone căreia i-a introdus un sistem drastic de pedepse în speranța că prin acestea vor grăbi procesul de formare a cordonului și în același timp vor liniști și populația.

Nemulțumirile grănicerilor față de regimul militar se manifestă sub diferite forme și în intensitate variabilă, mai violent sau mai atenuat în funcție de severitatea cu care se aplicau ordinele stăpînirii.

Sustragerea sub diferite forme de la serviciul militar era un aspect al nemulțumirii și ea se caracteriza prin îmbolnăviri sau chiar autotulări²².

O altă formă de împotrivire față de serviciul militar o constituia dezertarea din armată și fuga de pe teritoriul militarizat.

Fuga de pe teritoriul graniței se făcea atît de grăniceri cît și de familiile lor. Din multiplele exemple cererea disperată a comandantului de companie care anunță companiile din jur, date cu privire la familia grănicerului Lazăr Rădoi și a femeii Maria Grozavescu dispăruți din graniță²³ sau a tînărului grănicer Samson Petru din compania Ohaba care a fugit din arestul companiei.²⁴ La aceste cazuri se mai adaugă și acela al tînărului Vulpeș Vasile din Cornereva care de teama serviciului militar fuge din graniță²⁵.

În cele mai dese cazuri grănicerii din regimentul caransebeșan își găseau liniștea refugiindu-se la frații de peste Carpați unde erau vremelnic găzduiți pînă cînd în graniță se așternea starea de spirit care să le convină²⁶.

Dezertările din armată și fuga de pe teritoriul regimentului nu erau forme de împotrivire folosite numai de soldați, ci ea este adoptată și de ofițeri care îmbrățișează aceleași forme de manifestare a nemulțumirii ca și subordonații lor²⁷.

²² F. A. S. Csebeș. Cp. Dalboșeț Act 1295/1844 și Regiment Act G. V. 2693/1872.

²³ F. A. S. Csebeș. Cp. Dalboșeț Act 753/1833.

²⁴ F. A. S. Csebeș. Cp. Dalboșeț Act 880/1833.

²⁵ F. A. S. Csebeș. Cp. Dalboșeț Act 1901/04. 10. 1847.

²⁶ F. A. S. Csebeș. Regiment Act G. V. 2472/1872.

²⁷ F. A. S. Csebeș. Cp. Dalboșeț Act 817/1833 și U. 491/1867.

Aplicarea cu prea mare strictete și în mod abuziv a unor ordine și dispoziții ale autorității militare a atras după sine nemulțumirea supușilor grăniceri care ripostează uneori chiar vehement. Este cunoscută acțiunea de răzvrătire a grănicerilor împotriva autorităților militare prin incendierea casei și a sălașului acestora, fapt ce determină pe comandantul de regiment să ordone ajutorarea de către grăniceri a celor ce au suferit răzbunarea maselor²⁸.

La cererea regimentului ca reprezentanții autorității militare să fie despăgubiți și ajutați, comandantul companiei Dalboșeț raportează regimentului că: „nimeni din comună nu este dispus a despăgubi pe cei păgubiți în averile lor de către „răufăcători“, mai ales prin dare de foc. De aceea propunem să se găsească altă posibilitate de despăgubire, sau comunelor să li se impună a despăgubi cel puțin în parte, pe acești slujbași căci altfel serviciul va suferi din cauza că acești slujbași nu-și vor mai îndeplini punctual serviciul de teamă că vor fi păgubiți din nou.”²⁹

Sigur că cererea făcută de comanda companiei a rămas fără ecou în primul rînd că autoritatea militară de regiment nu era dispusă să achite pagubele subordonaților fapt ce scoate în evidență atașamentul autorităților militare față de slujbașii lor și în al doilea rînd conflictul ce se crease realizează efectul formelor de nemulțumire ale grănicerilor care sătui de tratamentul impus vor căuta ici-colo să răbufnească arătîndu-și astfel, sub diferite forme, nemulțumirea față de stăpînirea militară.

Toate măsurile de constrîngere însă nu au făcut altceva decît să mărească distanța dintre stăpîn și supus chiar și în cazul în care această distanță era formată de însăși ierarhia militară care inițial nu permitea supușilor români să o urce decît pînă la gradul de caporal și aceasta tocmai de teamă ca nu cumva acești supuși cu nemulțumirile lor să nu se răzvrătească iar în acțiunea lor de revoltă să aibă și comandanți pregătiți care să-i conducă.

Stăpînirea nu-și dădea seama că românii bănățeni convinși de situația lor au ales o altă cale de luptă și anume aceea a răbdării, a acumulării, a așteptării momentului potrivit. Sigur în această perioadă de așteptare izbucneau ici-colo forme ale răzvrătirii, care dovedeau că pe undeva paharul s-a umplut prea mult și amărăciunea a început să se prelingă. Așa se explică incidentele care au loc între soldații grăniceri și autoritatea militară, așa se explică formele de împotrivire, de dezertare și tot așa se motivează și măsurile luate de grăniceri, care, sătui de viața mult prea cazonă, căutau o clipă de libertate, chiar dacă ar fi plătit-o cu prețul vieții.

Din această cauză constrîngerea a cunoscut în granița militară un loc de frunte, aceasta scăzînd din intensitate pe măsura democratizării regimentelor, dacă putem să spunem așa, și în acest proces fiind impus de

²⁸ F. A. S. Csebeș. Regiment Act G. V. 2704/1872.

²⁹ F. A. S. Csebeș. Cp. Dalboșeț Act 1330/1840.

fluxul revoluționar al anilor 1848—1849 care a zdruncinat din temelii orînduirea feudală, deci implicit și organismele acesteia din care făceau parte și regimentele grănicerești.

LIVIU GROZA

LA JUSTICE MILITAIRE ET LES PUNITIONS APPLIQUÉES AUX
SOLDATS DANS LES RÉGIMENTS AUTRICHIENS DE GARDES-FRONTIÈRE

(Résumé)

L'auteur montre que pour maintenir la discipline dans la zone militariséé s'était appliquéé une gamme variéé de punitions celles-ci sont analyseés succinete-ment dès les plus simples jusqu' à la peine capitale.

On arrive à la conclusion que seulement ainsi on pouvait maintenir une forme veille et démodéé de l'arméé sur le territoire forcement militarisé.